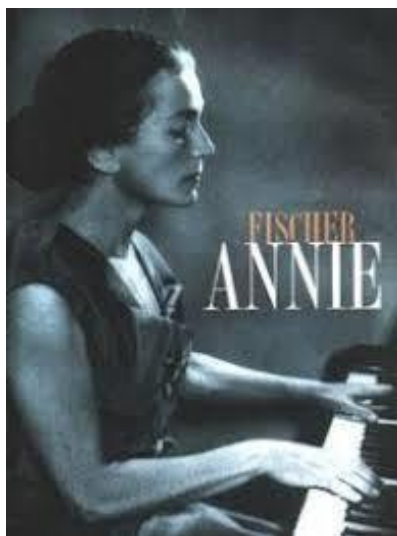

HARMINC ÉVE HUNYT EL FISCHER ANNIE

Szerkesztette: Batta András, Gádor Ágnes, H. Magyar Kornél, Molnár Szabolcs, Székely György, Retkes Attila, Tóth Anna
Tervezte: Biró Mária
Klasszikus és Jazz Kiadó, 2002

I.

FISCHER ANNIE HALÁLHÍRÉRE¹

Fájdalommal értesültem a nagy művész és barát hirtelen haláláról. Alig hihető a gondolat: egy ember, aki születésem óta ismert, akit „pótanyámnak” tartottam - nincs többé.

Fischer Annie és édesanyám együtt nevelkedtek, együtt jártak a Zeneakadémiára - kollégák és barátnők voltak. Személye növendékkoromtól kezdve egész pályafutásomat végigkísérte, s jelen maradt érett művész koromban is. Hőn szeretett fékének, Tóth Aladárnak köszönhetem az opera iránti rajongásomat, így lehettem tanúja Klemperer leg több budapesti fellépésének.

Miután elhagytam Magyarországot, Fischer Annie volt az, aki rábeszélte és meggyőzte: tizenhét év után ideje már, hogy ismét Budapesten lépjek fel - azóta is rendszeresen visszajárok.

Szinte minden itthoni hangversenyemet eljött meghallgatni, hogy azután jó tanácsaival, óriási tapasztalatával megbíráljon, segítve fejlődésemet.

Soha nem felejttem el a lakásán tett látogatásaimat: a hajnalig tartó libamáj-evéseket sör kíséretével - közben elénekeltünk néhány operát, „kibeszéltünk” néhány kollégát...

¹ Muzsika 1995/6.

Külön hálával gondolok arra, hogy mindig érdeklődött gyerekeim után, haláláig figyelemmel kísérte pályafutásukat.

Londoni koncertjein, amikor csak tehettem, mindig jelen voltam - többször magam fuvaroztam őt, vele izgulva és vele örülve sikereinek.

Halálával életemnek jelentős része lezárult. Emléke örökre megmarad bennem.

Pauk György

II. BREUER JÁNOS IN MEMORIAM FICHER ANNIE²

Hét évtizedes folyamatos pódiumjelenlétével a magyarországi muzsikások közül övé volt a leghosszabb pályáiv. Hangversenyeinek törzsanyagát azonban - alkata, személyes diszpozíciója mellett - művésszé érésének korízlése formálta. Mert a 20-as, 30-as években Haydn „papa” vagy Bach inkább a hangszeres képzés tananyagának képezte részét, semmint az eleven koncertéletnek (jellemző, hogy a teljes Wohltemperiertes ciklust az 1949/50-es évadban mutatta be nálunk – nyilvánosan – Kósa György). Bartók minden elő- és közreadói igyekezete ellenére kuriózum maradt Scarlatti, Couperin, s a többi régebbi mester, C. Ph. E. Bach legfeljebb zenetörténetek lapjain bukkant fel.

Fischer Annie tartózkodását a 20. századtól csakis személyiségi jegyként tudom értelmezni. Földes Andor évfolyamtársa Dohnányi művészképzőjében messze földön híres Bartók-játékos volt, a többi között mindhárom zongoraversenyének első „egyszemélyes” előadója. Aki pedig látta 1946-49 között az Operaházban Stravinsky Petruskáját, talán emlékszik, milyen telivér pianisztikus teljesítményt nyújtott Petri Endre – szintén Fischer évfolyamtársa Dohnányinál – a hírhedten nehéz zongoraszólóban (és milyen tömeg kortárs-zene előadójaként előtte, utána is.) Nem a kor szelleme, hanem az egyénisége működött abban, hogy Brahms legyen az innenső határkő.

Persze a madártávlatból, zenetörténeti dimenziókban szerénynek „hallatszó” repertoár felmérhetetlenül gazdag volt valójában. A leltározás szándéka nélkül említem, majd' húsz Mozart-koncert, több mint félszáz Beethoven-alkotás szólalt meg a hangversenyein, a Peters-féle Robert Schumanns Klavierwerke öt vaskos kötete szinte a teljesség igényével, s mennyi minden a többi romantikus mestertől...

² Muzsika 1995/6.

A listán sok száz 24 karátos remekmű sorjázik. Azt hiszem, Fischer Annieszemélyes-és közkinccsé vált pódium-törzsanyaga ilyenén gazdagodásának roppant jót tett öt éves rodostói - azaz stockholmi – menedéke (1941–1946). Mert Fischer Annie, 1928-tól, 14 éves korától Európa vándora, jól elboldogult évadonként egy-két versenyművel s egy szólóprogrammal, mivel egyazon városban egy zenekar is szólóest volt a kötelezettsége. Hanem emigrációjában, midőn Stockholm volt bázisvárosa és az akkori svéd zeneélet másutt nem sok lehetőséget kínált, az ismétlés veszélyét elkerülendő, új meg új műsorokkal kellett kiállnia. Tudjuk, valósággal iszonyodott a hangfelvevő stúdiótól. Kocsis Zoltán Fischer Annie-ra emlékező, megkapóan szép nyilatkozatában (Magyar Hírlap, 1995. április 22.) joggal állapítja meg: „A Dohnányi-féle előadói attitűdöt jellemzi, hogy inkább valamiféle dokumentumot kínál a pillanatról, az előadói pálya egyik állomásáról, ahelyett, hogy a darab végleges olvasatát, tökéletes előadását akarná nyújtani.” Fischer Anniéval kapcsolatban pedig előre bocsátja: „Előadóművészetének ez a lényege, s éppen ezért sajnos kevésbé konzerválható. A hangrögzítés során ugyanis éppen az effajta kereső kíváncsiság szokott elveszni.” Nem tudjuk persze, mekkora lemezanyagot hagyományozott volna utókorára Dohnányi, ha van akkoriban ütöképes művészlemezgyártás Magyarországon. Mert a nagy külföldi gyártók „hallóköréből” az elektromechanikus rögzítésű művészlemez készítés felvirágzásakor szépszerével kikerült, lezárulván nemzetközi pianista-karrierje. A stúdiófóbia egyébként sem feltétlenül Dohnányihatás, hisz művészképzőjének oly kiválóságai, mint Anda Géza, Földes Andor, Szolcsányi György, roppant mennyiségű hanglemezt készítettek.

Metaforával élve mondhatnám, Fischer Annie inkább vállalta egy-kétezer tanú előtt a pódium magányát, mint a stúdióét annak reményében, hogy játékát százezrek hallgatják majd, kicsinyes, földhözragadt becmesserkedéssel, minthogy ilyen-olyan technikai bizonytalanságai nem kedveztek a makulátlan kivitelezést igénylő hangfelvételnek. De hát ez mind számár beszéd, mert a vágás a lemezkészítés legfontosabb módszereinek egyike, a hibás részeket korlátlanul pótolhatók csereszabatos hibátlanokkal.

Csak hogy Fischer Annie-nál soha semmi nem volt csereszabatos. Mélységesen igaza van Kocsis Zoltánnak abban, amit reá emlékezve a pillanat varázsáról mondott. Valósággal kétségbeesésbe sodorta karmestereit - szinte mindenkit kipróbált Magyarországon mert minden próbán másként lát szett, a hangversenyen pedig ismét új variációt készített egyazon versenyműre. Nem véletlen, hogy zenekari lemezeit – sajnos keveset – olyan karmesterekkel készítette, akikben megvolt az improvizatív rugalmasságnak ez a képessége (Adrián Boult, Fricsay, Klemperer, Sawallisch – a Koncertkalendárium idei

májusi számában hirdetett EMIQUINT CD-k közt a Fischer-Boult-Sawallisch előadásában ajánlott Mozart zongoraversenyek szólistája nem Edwin Fischer lehetne –, hanem a mi Fischer Annie-nk). Ha szonátát játszott, természetesen akkor is végtelen számú változatot „írt” a megadott témára, a műalkotásra. Márpedig egy szerves folyamatból csupán önkényesen ültethető át valamely részlet egy éppoly szerves másik zenei folyamatba. (Tudta ezt, ezért nem járult hozzá, bár évszám végezte az utómunkálatokat, hogy Beethoven szonató-összesét életében lemezen megjelentessék. Remélem, a mainál kedvezőbb időkben erre is sor kerül.

A számára kimért „emberélet útjának felén”, úgy 1952–53 táján meglepő mód teljesen átépítette zongorajátékát. Dohnányitól örökölt bársonyosan lágy billentése – mintha acélszálat húzott volna a hangokba – a korábbinál sokkal markánsabb lett. Ez meglepő fordulat volt egy majd' három évtizede a pódiumon tartózkodó, messze földön híres pianista részéről, aki teljesen kialakult zenekép birtokosa. Semmiképp nem tekinthető ez egyszerű technikai műveletnek, egyszerűnek éppenséggel a legkevésbé, mivel Fischer Annieegy új hangzáseszmény jegyében átértékelte, s újratanulta egész repertoárját. Hogy mi vezette új utakra, nem tudom. Talán Bartók3-zongoraversenyéhez keresett más intonációkat.

Jó negyven éven át temérdek élményt gyűjtöttem a koncertjein. Részletező felidézésekre nem az első döbbenet a megfelelő alkalom. Minden hangversenyére érvényes volt Schumann általa páratlan affinitással előadott Gyermekjelenetek-ciklusa zárótételének felirata: „A költő szól”. Költőként tisztelte a világ, egy nagy előadóművészeti virágkor utolsó élő tanújaként, mint a zongora „great old lady”-jét. Halálhíre vételekor megrendülten búcsúzott tőle a világsajtó, a Frankfurter Allgemeine Zeitung, a londoni Times, a New York Times. Hány magyarországi művészt-tudóst tartanak ennyire számon életében-holtában?

Mintha tavaly csomagolt volna már. Szegeden eljátszotta Beethoven C-dúr zongoraversenyét, mellyel első nagy sikerét aratta tíz és fél évesen. A hangzó emlékiratok második fejezetéül pedig Szolnokon, a Liszt Ferenc Kamarazenekarral Mozart „nagy” A-dúr zongoraversenyét, a repertoárjára került legelső Mozart-koncertet, amelyet 1928-ban a Zeneakadémia Weiner Leó betanította, szintén karmester nélkül működött kamarazenekara kísért. A memoár megszakadt. A hét évtizedes muzsikuspályáról Kocsis Zoltán érvényesen mondta ki: „... nem föltétlenül ambicionálta, hogy valami véglegességet mutasson fel.” És mégis elérkezett a véglegesség ideje.

Breuer János

III.

SZÉKELY GYÖRGY
A FISCHER ANNIE-JELENSÉG
Egy különleges művészpálya vonzásában
THE ANNIE FISCHER PHENOMENON
Emploring an Exceptional Artist's Career

[**A Fischer Annie-jelenség**](#)

Magyar Tudomány - 182. évf. 10. sz. (2021.)

IV.

FISCHER ANNIERŐL A PARLANDO KORÁBBI SZÁMAIBAN
MEGJELENT ÍRÁSOKBÓL

[**Fischer Annie rendkívüli élete \(I-II. rész\). Közreadja Székely György**](#)
(2005/6.)

[**Egy hamis Fischer Annie kép ürügyén**](#)

(Székely György írása, 2014/4.)

[**Fischer Annie-t hallgatva - születésének centenáriumán**](#)

(Fittler Katalin írása, 2014/5.)

[**Petrőczy Éva: Egy ismeretlen Fischer Annie-kép, Gyomáról**](#)

(Petrőczy Éva írása, 2019/3.)

[**FISCHER ANNIE \(1914-1995\) Válogatás Fischer Annie felvételeiből és dr.**](#)
[**Székely György Parlandóban megjelent korábbi írásaiból**](#)

(2020/4.)

FISCHER ANNIE-EMLEKEK

		4	
1	2	5	7
3	6		

1. 1920. február 1. / Gáspár Lilly felvétele
2. Tóth Aladárral, 1938. április 24.
3. A Liszt-verseny döntője, 1933. május
4. Fotó: Angelo
5. Harmath István felvétele
6. Kentész Gyula felvétele
7. Tóth Aladárral / Fotó: Edít Heidrich, Berlin-Niederschönhausen

(Muzsika 1995/6.)